

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. sausio 1 d.

Nr. 1 (1)

Saturday supplement January 1, 2000

No. 1 (1)

Parsivežiau didžiausią dovaną

Po pusantro mėnesio trukusios kelionės po JAV ir Kanadą į Lietuvą sugrįžo Kauno Dramos teatro aktorė Virginija Kochanskytė. Ji maloniai sutiko pasidalinti išpuoliais iš kelionės. Maniau išvysiu po kelionės pavargusią ir liūdną aktorę, bet pamaciau spindinčią šypsena laimingą Virginiją. Po šiltų pasisveikinimų pradėjau mūsų pokalbį.

— Virginija, iš spindinčių akių ir palaimingos šypsenos matau, kad kelionė pasisekė. Kiek turėjai koncertų? Ką patyrei šioje kelionėje.

— Turėjau šešiolika koncertų. Tryliką buvo JAV, o trys Kanadoje. Aš esu be galo laiminga. Mintimis vis grįžtu į praėjusias dienas... Patyriau fantastiškiausią vaidinimo džiaugsmą: Jeigu aktorius nori švytėti scenoje, zavėti, juokinti, sujaudinti, suteikti liūdesio, padovanoti klausytojams gyvenimo džiaugsmą, ir gauti, gėlių, marias ovacijų, šilto, dėmesio, jaudinančią padėką... Aš visa tai turėjau. Aš parsivežiau didžiausią dovaną — žmonių meilę ir padėką. Tai apie ką dar svajoji ir ką dar reikia aktoriumi norėti ir tikėtis.

— Būtų įdomu sužinoti kas sumanė Tavo iškvietimą. Kas Tau padovanojo tokią džiaugsmingą šventę.

— Pirmiausia noriu nuosirdžiai padėkoti Lietuviių Bendruomenės Kultūros tarybai ir jos pirmininkei Marijai Remienėi už dėmesį man ir iškvietimą. Ji, pati to nenujaušdama, suteikė man galimybę bresti, tvirtėti kaip asmenybei, žmogui, artistei. Ji padovanojo man sėkmingo artistavimo džiaugsmą. Aš parvykau su dvasinio turtingumo dovana.

Stebėjaisi, kad išeivijos žmonės, turedami gana kuklias finansines ir organizacines pajėgas, sugebėjo suburti, parengti tokius gražius Vinco Kudirkos minėjimus. Labai gaila, kad Lietuvoje 100-sios V. Kudirkos mirties metinės praėjo gana kukliai.

— Virginija, žinau, kad šiai kelionei Tu ruošiesi labai kruopščiai ir atsakingai. Tai, ką matė publika per šešiolika koncertų, buvo sunkaus darbo vaisius. Gal gali papasakoti, kaip ruošiesi šiai kelionei ir kas Tau pačiai yra Vincas Kudirka.

— Išties, susidurimas su Vincu Kudirka man pačiai, kaip žmogui, buvo atradimas. Labai daug skaičiau — A. Merkeli, J. Butėną, V. Kavolį, A. Zalatorį ir kitus. Skaičiau laiškus, atsiminimus, kūrįbą. Aš kuria savyje Vinco Kudirkos paveikslą. Ieškoju atsakymo — kas man yra šis žmogus. Bandžiau rasti žmogų bent kiek savo idėjomis panašų į jį. Gyventi vardan kitų — artimo gerovės, jo gyvenimo ir darbų esmės ir prasmės. Atidavęs savo gyvenimą žmonėms ir tėvynei, jis mirė visų apleistas skurdė ir varge...

— Tu koncertavai su šia programa Lietuvos mokyklose ir išeivijos mokyklose. Kaip vaikai, jaunos sielos, supranta Kudirką.

Turėjau koncertų mokyklose. Vienoje Detroito mokykloje mane paklausė — kas jis. Aš bandžiau, vaizdžiai iliustruodama jiems prieinamais faktais, atskleisti jo esmę. Sakau — jeigu dabar vienas indėnas, gyvendamas mažame miestelyje, sugalvotų kurti savo valstybę — su indėnų kalba, konstitucija, seimu, prezidentu, mokyklomis, institutais — ką jūs saktumėte. Tai neįmanoma, tai beprotystė — atsakė jie. O Kudirka puoselėjo ir svajotų apie nepriklausomą Lietuvą. Jis intelektualus, šviesus, nuostabus žmogus, gyvendamas rusiškos imperijos pakraštelyje, subrandino ir pagimdė fantastišką idėją apie nepriklausomą Lietuvą. Ir tai tapo realybe. Jo suolo draugas J. Jablonskis ir kiti teigė, kad jis buvo ir yra svarbiausias mūsų valstybės žmogus. Jį tokį sutvėrė Dievas. Jis turėjo artimo meilės supratimo dovaną. Koncertuodama mokyklose, mačiau, kad vaikai klausosi išsijaušę, jų akys spindi, jiems įdomu. Tuose veiduose spindėjo romantizmas, idealizmas, tikėjimas. Aš Lietuvoje būčiau koncertuosiu mokyklose. Aš linkėsiu vaikams neužgnausti savyje drąsų, fantastiškų idėjų, svajonių. O mokytojams linkėsiu provokuoti, skatinti tas idėjas, neužlopti tu svajonių. Jeigu mes norim turėti nepriklausomą Lietuvą, turim pasitikėti jaunyste, kuri yra idealistiška, nenori sutikti su mūsų konformizmu, prisitaikymu.

— Džiugu, kad koncertuojai mokyklose, atlieki tą švietėjo — žadintojo darbą. Kalbant Kudirkos žodžiais, Tu keli iš miego, iš sąstingio. Tu kalbi apie jo sukurto himną, kuris mums yra taip pat brangus, kaip malda — „Tėve mūsų“. Mes turim įgyvendinti himno žodžius. Deja, taip Lietuvoje nėra...

— Sunku pasakyti, kur yra pagrindinė priežastis. Galbūt todėl, kad ta didžioji dauguma užmiršo dešimt Dievo įsakymų. Kur meilė artimui, kur auka. Mes įvykdėm tik vieną punktą Kudirkos himno žodžių — Lietuva tapo nepriklausoma. Bet kur vienybė, kur bendras darbas vardan Lietuvos? Kudirka savo kilnias mintis nušvietė mums kelią iki sąjūdžio, Atgimimo, ir tuo nušviestu keliu ejo daug žmonių, paguldė savo galvas už idėjas. Garbė ir šlovė jiems. Bet didžiulė dauguma nenori dorai gyventi. Jie „dėl trupinio aukso ir girdaus valgio šaukšto“ pamynė šventas idėjas. Ta nesibaigianti „raganų medžioklė“, silpnėsni ir mažesnių skriaudimas, įtarumas klesti. Kur tie didvyriai, kurie rodytų savo dorą ir kilnias gyvenimo pavyzdį mums. Aš manau, kad ateitis priklauso mūsų jaunimui. Tiems kilniems veidams, kuriuos aš matau mokyklose. Ir tada mūsų senatvės bus ramesnė, turtingesnė, tvarkingesnė, kilnesnė, padoresnė.

— Virginija, sutikau daug įdomių žmonių, turėjau gražius bendravimo akimirkas. Sakyk, kokią išpuolį

tau paliko sutiktieji žmonės?

— Aš gastroliavau įvairiose salėse — ir didelėse, iškilmingose ir mažesnėse, kukliose. Bet visur aš jutau meilę ir dėmesį. Mačiau, su koku rūpesčiu žmonės ruošėsi, rengėsi tam susitikimui, kiek meilės ir šilumos jie idėjo papuošti, parengti tą salę.

Marijos Remienės dėka kvietimą rengti minėjimus atsiliepė nemažai žmonių. Ir be jokio užmokesčio dirbo. Aš suprantu, kad tai ne pasilinksminimo vakarai, ne estrados koncertai. Salės nebuvo sausabūs žmogus, gyvendamas rusiškos imperijos pakraštelyje, subrandino ir pagimdė fantastišką idėją apie nepriklausomą Lietuvą. Ir tai tapo realybe. Jo suolo draugas J. Jablonskis ir kiti teigė, kad jis buvo ir yra svarbiausias mūsų valstybės žmogus. Jį tokį sutvėrė Dievas. Jis turėjo artimo meilės supratimo dovaną. Koncertuodama mokyklose, mačiau, kad vaikai klausosi išsijaušę, jų akys spindi, jiems įdomu. Tuose veiduose spindėjo romantizmas, idealizmas, tikėjimas. Aš Lietuvoje būčiau koncertuosiu mokyklose. Aš linkėsiu vaikams neužgnausti savyje drąsų, fantastiškų idėjų, svajonių. O mokytojams linkėsiu provokuoti, skatinti tas idėjas, neužlopti tu svajonių. Jeigu mes norim turėti nepriklausomą Lietuvą, turim pasitikėti jaunyste, kuri yra idealistiška, nenori sutikti su mūsų konformizmu, prisitaikymu.

— Žinai, šis klausimas gal pasirodys tau keistas, bet koks išeivių santykis su Lietuva?

— Aš tikrai turėjau daug jaudinančių susitikimų, kur dar kartą patyriau, kas išeivijai Lietuva. Jaudinantį susitikimą turėjau Omahoje — tai buvo lapkričio pirmą dieną. Ta diena Lietuvoje susikaupimo ir liūdesio diena. Susitikimas su išėjusiais Anais. Lankomos kapinės, deginamos žvakutės, kapai puošiami chrizantemų žiedais. Ten, Omahoje aš pasijutau kaip Lietuvoje — buvo aukotos šventos Mišios, salė, stalai papuošti eglių, pušų, tujų šakelėmis, uždegtos žvakutės. Ir aš pajutau, kad čia gyva Lietuva. Prisimenu šviesius susitikimus Denver, Vasagoje. Žmonės nepaprastai klausėsi, paskui giedojo himną, atsisėdo ir toliau dainavo lietuviškas dainas, o kartu su jais ir aš. Mačiau tuos kilnius moterų veidus, ašarojančias akis, taurius, rimtus vyrų veidus. Aš mačiau jų dvasingus veidus. Jų širdyse buvo gyva Lietuva. Mes visi nukeliavom į ją. Ir aš tada supratau, kad mes patįniam dvi savokas — valdžia ir tėvynė. Valdžia laikina, laikinė už gyvenimą. O tėvynė viena, ji nesikeičia, ji lieka mūsų širdyse. Todėl rūgodami Lietuvą atskirkim — kas yra kas. Lietuva pasiryžusi dirbti ir užsidirbti, norinti savo vaikus mokyti ir išmokyti. Svajojanti, kad jų vaikai turės geresnį gyvenimą, geriau sutvarkytą valstybę. Mūsų tiek nedaug, reikia susitelkti ir dirbti bendram labui. Mes turim padėti vienas kitam, mylėti, suprasti, atleisti.

— Daugelyje išeivijos šeimų jau primiršta lietuvių kalba. Bet ir Lietuvoje gyvenantys skuba mokyti užsienio kalbą, užmiršdami, kad ant senos kultūros pamatų laikosi mūsų lietuviškos dvasios. O lietuvių kalba yra tas gaivusis šalutinis vanduo, kuris sugrąžina mums gyvenimo džiaugsmą. Ar teko Tau su-

Aktorė Virginija Kochanskytė po dr. Vinco Kudirkos minėjimo Los Angeles, Californija.

sidurti su šia problema.

— Būdamas kelionėje, supratau, kaip svarbu išsaugoti lietuvių kalbą. Ši graži, daininga mūsų senelių ir prisenelių kalba turi tarnauti ir mūsų vaikams, provaikiams. Kalba yra stiprus mūsų valstybės pamatas. Detroito šeštadieninėje mokykloje mačiau vaikų pastangas piešti piešinius, rašyti rašinius. Vyko konkursai. Toronto mokykloje mačiau su kokia meile mokoma lietuvių kalbos. Įvairūs žaidimai, šokiai, užsiėmimai. Viskas puoselėjama su meile ir dėmesiu. Koncertuojant man buvo dėkojama, kad jie išgirdo gražią lietuvišką kalbą, kuri sugrąžino juos į tėvynę. Jie buvo išsiilgę gražių nuosirdžių susitikimų, paprasto bendravimo, kalbėjimo, gražių renginių.

— Šiuo metu į Ameriką plūsta didelis srautas lietuvių. Sakyk, ar jie pritampa, ar jie randa savo vietą Amerikoje. Ar domina juos kultūrinis gyvenimas?

— Sunku, bet reikia pripažinti, kad iš Lietuvos ištis pasitraukia daugelis jaunų žmonių, nematančių perspektyvų namie. Jie genami bedarbių, nepastovumo, netikrumo dėl rytdienos. Tai yra gaudu, kad valstybė negali garantuoti ateities. Bet negaliu sakyti, kad „naujieji“ lietuviai nepritaipo, neįsijungė į bendrą gyvenimą. Ten, kur jie yra kviečiami ir įtraukiami į bendras programas, vyksta bendradarbiavimas, susiliejęs kelių kartų. Marija Remienė subūrė kūrybinę grupę „Žaltvykslė“. Šis ansamblis sėkmingai gyvuoja. Menas, kultūrinė veikla apjungia lietuvišką dvasią, susivienija. Argi mes turim ką dalintis? Mes visi esam lietuviai. Man džiugu konstatuoti, kad daugelyje salių per koncertus mačiau ir „senus“ ir „naujus“ lietuvius. Jie visi džiaugėsi. O aš buvau laiminga, kad Kudirka ir vėl visus suvienijo.

— Suprantu, kad turėjai daug dėmesio iš bendruomenės žmonių, o kaip reagavo į tavo atvykimą spau-

da ir kitos informacinės priemonės. Mūsųose jeigu įvyksta kas nors gera ir džiugu, dažniausiai nepastebima, kaip sakoma „pakišamas žiburys po puodą“, nes gali vidutinybė užtemdyti. O kaip išeivijoje.

— Aš buvau be galo sužavėta, pamylėta ne tik žmonių, bet ir spaudos dėmesiu. Aš esu dėkinga Danutei Bindokienei ir jos visam kolektyvui, už tai, kad Draugas lydėjo mane visos kelionės metu. Ne tik lydėjo, bet ir džiaugėsi mano pasiekimais, nuotaika, vakarais. Ir tai skatino dar atsakingiau dirbti. Draugas tapo mano ištikimu draugu. Man džiugu, kad jie pastebi viską, kas gera vyksta Lietuvoje, ir skuba pasidžiaugti, su kitais pasidalinti tuo džiaugsmu. O tuo tarpu Lietuvos spauda didelį dėmesį skiria sensacijoms ir bulvarinėms nešvankybėms.

— Virginija, tau nebūnant Lietuvoje, įvyksta labai svarbus ir reikšmingas įvykis mūsų kultūriname gyvenime. Varniuose buvo pastatytas tavo vyro Nacionalinės premijos laureato Arūno Sakalausko sukurtas paminklas, skirtas kan. Myk. Daukšos „Postilės“ 400-osioms metinėms. Sakyk, ar neskaudėjo širdelės, kad negali dalyvauti...

— Išties man buvo liūdna, kad negaliu būti kartu su vyru ir džiaugtis jo laimėjimais. Bet aš mintimis ir jausmais buvau kartu su juo. Tą pačią dieną aš perskaičiau apie paminklo pastatymą ir pašventinimą Lietuvos rytu (kompiuterijje) buvo parašyta, kad paminklą pavyko pastatyti dėka autoriaus, nes jis sutiko su mažesniu honoraru. Aš ir vėl naujai atradau ir pamiršau savo vyrą. Arūnas paminklą kūrė šešis metus. Keitėsi valdžios, o tuo pačiu pažiūris, strigo finansavimas, bet jis dirbo. Ir todėl šiandien paminklas stovi. Aš džiaugiuosi, kad mano vyras ne-

išdavė savo pašaukimo. O Lietuvoje daug tokių menininkų, mokslininkų, muziejininkų, bibliotekininkų, kultūros žmonių, kuriančių ir dirbančių iš pasiaukojimo ir idealizmo. Dabar Lietuvoje apie kultūrą nekalbama, ji visiškai neminiama. Kalbama apie ginkluotę, mediciną ir šiek tiek apie švietimą. Ir jeigu yra žmonių, kurie idealistai, tai tik reikia džiaugtis. Taip buvo ir išeivijoje. Papuolus į sunkias sąlygas, buvo kuriama, rašoma, tapoma, grojama, po sunkaus darbo fabrikuose, įvairiose įstaigose. Vakaraus, naktimis rašomos knygos, kuriams paveikslai... Viskas sukurta iš idealizmo, iš entuziazmo. Buvo parodyta visam pasauliui kad Lietuva gyva.

— Gal galėtum bent trumpai papasakoti, ką simbolizuoja šis paminklas?

— Pati idėja sukurti tokį paminklą gimė po to, kai mano vyras buvo sukurta ir pastatytas paminklas A. Baranauskui Anykščiuose. Prof. J. Daujotytė atsidusė ir pasakė, kad Daukšai nėra net mažiausio akmenėlio pastatyta...

Ir tada mano vyras ėmėsi šio sumanymo. Paminklu liudijama svarbi trejybė. M. Daukša, kaip lietuviško žodžio, kultūros, lietuvišybės dalis. Vysk. Giedraitis, kaip valstybinio mąstymo žmogus, suprantantis, kas ta valstybė yra šiandien, rytoj. O virš jų yra Marija, Dievo Motina, išleidžianti savo Sūnų, Kristų kurti pasaulį teisingesnį, kilnesnį. Paminklas apšviestas mokslo ir Dievo dvasios. Paminklas pastatytas prie Varnių seminarijos. Čia dirbo ir gyveno Daukša, iš šių sienų ir išejo pirmoji lietuviška katalikiška knyga. Istorikų manoma, kad čia pat jis kažkur ir palaidotas.

— Bet kokie tavo ateities planai? Prasidės 2000 metai. Kaip, Tau atrodo, koks žmogus menininkas nusipelnė būti išrinktas šimtmečio žmogumi?

— Na, apie planus, kuriuos

tik delfioju ir nešioju savyje, nenorėčiau kalbėti. Bet realiai jau tuo, ką turiu — galiu pasidalinti. Pirmiausia, atsakydama į klausimą dėl šimtmečio žmogaus, — juo neabejotinai išrinkčiau Mikalojų Konstantiną Čiurlionį. Kitą rudenį minėsime 125-ąsias jo gimimo metines. Kartu su savo kolega aktorium Petru Venslovu esam parengę jam skirtą literatūrinę programą, pavadinę ją „Geismas gyventi“. Mes jį pristatom, kaip kuriančią asmenybę. Jis turėjo geismą gyventi, geismą kurti; dailę, muziką, dailusis žodis. Mes skaitom atsiminimus, laiškus, kritinius straipsnius, kūrybą. Viską, kas susiję su jo gyvenimu. Bandom pateikti klausytojams aistringą kuriančio žmogaus paveikslą. Mūsų vaidinimas — tai dviejų aktorių teatras. Jį galim atlikti bet kurioje salėje — ar bibliotekoje, ar muziejuje.

— Džiaugiuosi, kad ir vėl su nauja programa galėsite džiuginti mūsų žmones, kelti lietuvių dvasią iš sąstingio yra menininko tikslas.

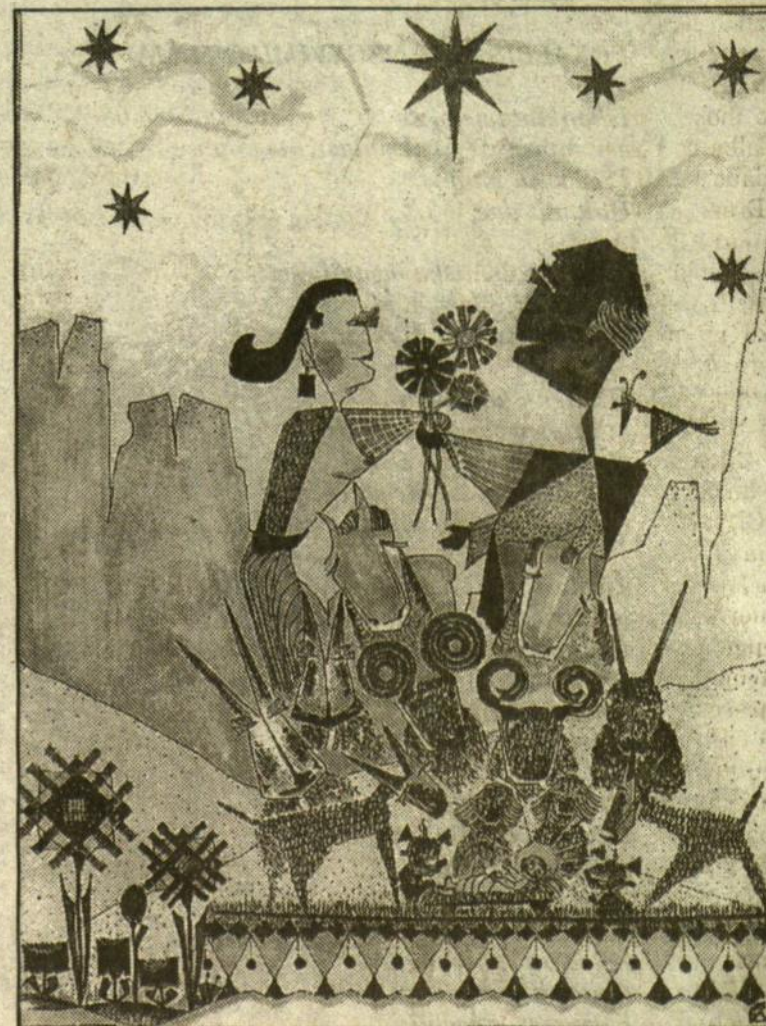
— Išeivijoje sutikau taip pat didelį entuziastų ir idealistų. Viena jų yra Marija Remienė. Ji ant savo pečių prisiima tą sunkią kultūrinio darbo našlį. Organizuoja, kviečia mūsų poetus, kaip S. Gedą, J. Marcinkevičių, K. Platelį, M. Martinaitį ir kitus. M. Remienė kviečia intelektualiausią, brandžiausią mūsų visuomenės dalį. Ji nutiesia tiltus tarp Lietuvos ir Amerikos. Ir tai džiugu, nes tais tiltais, nors mintimis, daugelis nukeliauja į tėvynę.

Noriu palinkėti visiems organizatoriams, globėjams, atėjusiems į dr. V. Kudirkos minėjimus žmonėms džiugių ramybių ir kūrybingų Naujų Metų.

— Virginija, dėkoju už pokalbį ir linkiu, kad visi Tavo kūrybiniai sumanymai, svajonės taptų realybe.

Su aktore Virginija Kochanskyste kalbėjosi

Virginija Paplauskienė

Edmundas Arbas. „Kristaus užgimimo prakartėlė“ — kalėdinių kortelių konkurse šis kūrinys buvo premijuotas.

Nejaugi jau 35-ri?

Edvardas Šulaitis

Algimantas Mackus buvo asmenybė, kuria mes, nunokę jaunuoliai, patikėjome, iš kurios daug gavome ir dar daugiau tikėjome ir dėl kurios buvome tikri, jog ji mūsų nepavils. Algimanto Mackaus, poeto, iš mūsų atimti negali net mirtis. Jo su mumis pasiliekančiuose žodžiuose gyvens pavyzdys asmens, mylėjusio savo gimtąją žemę ir žmogų gilia, jautria meile, kurioje nebuvo nei savimeilės, nei nuovargio, — taip kalbėjo Pasaulio Lietuvių Bendruomenės buvęs pirmininkas Juozas J. Bachunas, atsisveikinant su nelauktai gyvųjų eiles apleidusiu A. Mackumi prieš 35 metus.

Siuo džiaugsmingu švenčių laikotarpiu nelabai norisi prisiminti liūdnius dalykus, ypač mirtį. Tačiau jaučiu pareigą bent trumpai pabrilioti apie šį mano buvusį kaimyną, jaunų dienų artimą bendradarbį, vėliau tapusį žinomu kūrėju, visuomenininku, plunksnos ir radijo žmogumi, nenorint, jog jis nugrimztų užmarštyje, kaip dažnai pas mus atsitinka.

Sunku tikėti, kad jau praėjo 35 metai nuo to lemtingo vakaro, kada automobilio nelaimėje žuvo, tik 32 gimtadienius atšventęs, vyras kartu su „Margučio“ radijo programos ir „Margučio“ žurnalo savininke Lilija Vanagaitiene.

Mirtis juos pasitiko kelyje, grįžtant į namus, baigus 1964 m. gruodžio 28 d. vakarinę „Margučio“ radijo programą. Tai buvo vienas skaudžiausiųjų tų metų įvykių ne vien Ci-

kagos, bet ir visos Amerikos lietuvių gyvenime. Jis padarė didžiulę įtaką ne tik vien į nelaimėje paliestųjų asmenų šeimų likimą, bet ir į „Margučio“, kaip institucijos ateitį.

Verta kiek plačiau sustoti ties A. Mackumi, kuris tuo laikui buvo vienas iš nedaugelio mūsų jaunosios kartos poetų, jau spėjusių iminti ryškias pėdas lietuvių literatūroje. Algimantas buvo užsirekomendavęs ne vien tik šioje srityje: jo balsą girdėjome, kaip „Margučio“ radijo programos pranešėjo, jautėme jo tvirtą ranką „Margučio“ žurnalo redagavime, skaitėme jo rimtus, dažnai kontraversinius, diskusijas iššaukiančius, rašinius, gerai paruoštas apžvalgas, išvalgius recenzijas, spausdintas „Margutyje“ bei kitoje spaudoje.

Algimantas gimė Jono ir Marcelės Mackų šeimoje 1932 m. vasario 11 d. Klaipėdos krašte — Pagėgiuose (nebe reikalo jis pirmąjį eilėraščių rinkinį — „Elegijas“, pasirodžiusį 1950 m. Čikagoje, išleido Algimanto Pagėgio vardu). Vietos katalikų bažnyčioje jis buvo pakrikštytas Algimantu Viktoru.

Savo gimtajame miestelyje Algimantas su tėvais išgyveno iki 1939 m. pavasario, kada visą Klaipėdos kraštą okupavo Vokietija. Jau Pagėgiuose jis buvo pradėjęs lankyti pradžios mokyklą. Trumpai Mackams teko gyventi Tauragėje ir Vilniuje, kol jo tėvas, atgavęs Vilnių, buvo paskirtas VI pašto viršininku, kuriame tarnavo ir Marcelė Mackuvienė.

Algimantas Mackus Cicero, Illinois, pirmasisis į JAV atvykimo metais.

Algimantas Mackus Vokietijoje.

Vilniuje Algimantas baigė pradžios mokyklą ir pradėjo lankyti Vilniaus I gimnaziją. Mano archyve, šalia kitų iš Marcelės Mackuvienės gautų svarbių dokumentų bei nuotraukų, yra ir tos gimnazijos direktoriaus Truchano pasirašytas, Algimanto — mokinio asmens liudijimas. Jame pasakutinė pažyma sako, kad jis mokėsi antroje klasėje ir kad liudijimas galioja iki 1944 m. rugsėjo 15 d.

Tačiau Vilnių Algimantas apleido dar 1944 m. birželio mėnesį, kuomet kartu su tėvais išvyko atostogų į Tauragę pas gimines. Daugiau į namus jau jie negrįžo, nes, artėjant sovietinei armijai, pasikinkę arklius, vežimu Mackų šeima tų metų rugpjūtyje iškeliavo į Rytprūsius.

Vėliau jo tėvai, gerai mokėdami vokiečių kalbą, gavo darbą Berlyno priemiesčio pašto skyriuje. Kuomet rusų kariuomenė artėjo prie Berlyno, Mackai sugalvojo bėgti į Bavariją, kurią vėliau užėmė amerikiečių kariuomenė. Tada jie pakliuvo į pabėgėlių stovyklą Koburge, o po to į Wiurzburgą, kur apsigyveno nemaža lietuvių.

Šioje stovykloje Algimantas tęsė mokslą ten susikūrusioje lietuvių gimnazijoje. Joje jis baigė IV klasę, o kuomet buvo įpusėjęs V, teko pajudėti į Schweinfurtą. Čia ir šią klasę užbaigė. Vėliau kraustėsi į Schwaebisch Gmünd stovyklą, kurioje nuo 1948 m. Algimantas vėl turėjo progą lankyti lietuvių gimnaziją ir, čia baigęs VI klasę, 1949 m. vėlyvą pavasarį su tėvais leidos į tolimą kelionę Amerikon. Apsigyveno Cicero lietuvių telkinyje.

Čia prasidėjo mudviejų artima pažintis ir net teko talkinti, išleidžiant Algimanto pirmąją poezijos knygą: reikėjo ją suredaguoti, surasti spąstuvę ir kt. Atsimenu, kiek buvo jaunam poetui džiaugsmo,

Algimantas Mackus Pagėgiuose (2 metų amžiaus).

kuomet šis leidinėlis pasirodė ir buvo jo „aplaistymas“ tėvų bute 1950-aisiais. Nuo tada ir prasidėjo ryškesnis A. Mackaus kūrybinis kelias, nors A. T. Antanaitis „Draugo“ dienraštyje išspausdino gana neigiamą jo poezijos knygelės („Elegijos“) recenziją.

Su Algimantu nemaža teko bendrauti ir Ciceroje įsteigta „Tauro“ lietuvių sporto klube. Čia išryškėjo jo gabumai ir sporte — ypač stalo tenise. Jis kurį laiką vadovavo klubo krepšinio sekcijai ir, kuomet Algimantas iš pareigų pasitraukė, man teko šį darbą perimti.

„Tauro“ klubas per savo neilgą egzistenciją surengė kelis literatūros vakarus. Viename jų savo poeziją skaitė Algimantas ir kitas, vėliau tragiškai žuvęs kūrėjas, Antanas Škėma.

Vėliau, kuomet reikėjo išeiti JAV kariuomenės karinės prievolės atlikti, mūsų keliai išsiskyrė. Grįžus atgal į namus, prisiejo kibiti į mokslus bei kitus užsiėmimus. Tada buvo mažiau laiko bendravimui, nepaisant, kad kurį laiką dar gyvenome kaimynystėje.

Šiandien, žiūrint į praeitį, gal kai kas atrodo kitaip negu tada, nerūpestingos jaunystės dienomis. Kai kas, žinoma, jau ir primiršta, kas dėjosi, sakysime, prieš 45 ar 50 metų. Tačiau daug ką iš atmintyje išblukusių vaizdų atgaivina dar ir dabar kaimynystėje gyvenanti, neseniai savo 95-ąjį

gimtadienį šventusi, Algimanto motina Marcelė. Ji apie savo sūnaus (beje, vienintelio vaiko šeimoje) vaikystę bei jaunystę pasakoja taip, lyg iš rašto skaitytų.

Ji dažnai kalba apie tai, kad sūnus be galo mylėjo Lietuvą, o ypač Vilnių, kuris jo kūryboje palikęs didžiulę žymę. Motina pasakoja, jog sūnus rodė didelę dėmesį, pagarbą bei meilę abiem tėvams, ypač jai.

Šiandien Algimantą Mackų dar galima rasti Čikagos vakarinių priemiesčių telefono knygoje, nes jo vardu motina yra įrašiusi savo naudojamo telefono numerį. Ji sakė, kad dar visai neseniai jam skambino lietuvis vyras, kuris norėjęs pasikalbėti su Algimantu Mackumi. Teko jam paaiškinti, jog šį vardą bei pavardę turėjęs žmogus amžinybėn iškeliavo prieš beveik 35 metus.

Dabar dar dažnai girdime apie Algimanto Mackaus knygų leidimo fondą, kuomet išei- na naujas leidinys. Neseniai pasirodė didžiulė šio fondo išleista knyga Alfonso Nykmo-Nyliūno „Dienoraščio Fragmentai, 1971-1998. Tai 750 puslapių turinti šių „fragmentų“ antroji dalis (pirmoji, 1998 m. išėjusioji, buvo 544 psl. apimties).

A. Mackaus kūryba dabar daugiausia pasirodo Lietuvoje. 1994 m. „Vagos“ leidykla Vilniuje išleido jo iki šiolei didžiausią kūrybos rinktinę — „Ir mirtis nebus nugalėta, kurią spaudai parengė Virginijus Gasiliūnas. Joje išspausdintos ir detalės apie A. Mackaus žuvimą bei laidotuves. Štai dalis to aprašymo:

„Kviečiame pasiklausyti 'Margučio' ryto vakare, o dabar visiems klausytojams linkime labos nakties, — tokiais žodžiais Algimantas Mackus baigė 1964 m. gruodžio 28 d., pirmadienio, laidą. Buvo septyni vakaro.

Baltas 'Plymouth' automobilis, vairuojamas 'Margučio' radijo programos vedėjos ir žurnalo leidėjos Lilijos Vanagaitienės, greitai paliko La Grange, IL, miestelį, kuriame buvo radijo stotis, ir pasuko Čikagos link. Esant nepaprastai blogam orui ir matomumui, 'Plymouth' susidūrė su ne savo kelio puse išvažiuosiu 'Oldsmobile'. Tai įvyko 7 val. 6 min. Lilija Vanagaitienė buvo užmušta vietoje, o Algimantas Mackus paskelbtas mirusiu La Grange ligoninėje 9 valandą vakaro. Kito automobilio vairuotoja, 28-erių metų moteris, sunkiai sužeista, tačiau liko gyva.

Žuvusiųjų palaikai buvo pašarvoti Mazeikos-Evans laidojimo institucijos, esančios ne-

Frederic Chopin ir jo lietuviška daina

Šiais metais prisimenant garsaus lenkų bei prancūzų pianisto/kompozitoriaus Frederic Chopin (Frederiko Šopeno) 150-tą mirties sukaktį (mirė 1849 m.), visame pasaulyje, o ypač Lenkijoje ir Prancūzijoje, plačiai skambėjo jo sukurti muzikos veikalai.

Ypatingas ir jaudinantis Chopin mirties valandos koncertas įvyko netoli Paryžiaus esančioje pilyje, kurioje Chopin gyveno nuo 1837 iki 1846 m. Ten spalio 17-tos nakties metu, 2 val., (tai Chopin mirties data ir valanda), koncertą atliko penki patys žymiausi tarptautiniai klasikinės muzikos pianistai. Jų tarpe ir pianistė iš Lietuvos, gyvenanti Paryžiuje, Mūza Rubackytė. Koncerte skambėjo patys brandžiausi Chopin kūriniai, kuriuos jis sukūrė, gyvendamas minėtoje pilyje. Pianistė Mūza Rubackytė skambino garsiąją „Sonata b-moll“.

F. Chopin gimė 1810 m. Lenkijoje, Varšuvoje. Jo tėvas buvo prancūzas Nikolas Chopin. Atvykęs iš Prancūzijos į Varšuvą, vienoje gimnazijoje dėstė prancūzų kalbą. Motina Justine Kryzanowska — lenkė. Būsimasis kompozitorius Frederic lankė privileguotą, aristokratų vaikams skirtą, mokyklą. Fortepijono ir kompozicijos studijas lankė Varšuvos konservatorijoje. Vos sulaukęs 7 metų, viešai atliko stambų Gynowetz fortepijono koncertą ir improvizacijas. Būdamas jaunuolio amžiuje, nesulaukęs nei 20 metų, su koncertais lankėsi Dancige, Leipcege, Prahoje ir kitur. Jo pirmieji kompoziciniai bandymai buvo saloniniai šokiai: polonezai, mazurkos, valsai.

toli 'Margučio' raštinės, atskirose koplyčiose. Pirmąją 1965 metų dieną įvyko atsisveikinimo ceremonija... Sausio antrąją paskutinį atsisveikinimo žodį prie uždengto Algimanto Mackaus karsto tarė dr. Vytautas Kavolis. Žuvusieji buvo palaidoti Šv. Kazimiero kapinėse. Procesijoje dalyvavo apie 4,400 automobilių. Algimanto Mackaus karstas nuleistas į duobę šalia tėvo kapo, palydint jį Lietuvos gintaro ir smelio smiltimis, kurias bėrė žmona Dalia, ir aidint Lietuvos himnui...

Šios padrikos mintys ir kai kurie čia pateikti ryškesni A. Mackaus gyvenimo bei kūrybos faktai tebėra bent kuklus šio jaunystėje mus palikusių neeilinio vyro darbų prisiminimas.

P. Palys

Vytenis Vasyliūnas Šv. Petro bažnyčioje. Gruodžio 5 d. V. Vasyliūnas grojo vargonais savo tėvo, afa Izidoriaus prisiminimui aukotų Mišių metu. Po pamaldų buvo priėmimas Šv. Petro parapijos salėje, kurį surengė Ona Merkienė. Vytenis Vasyliūnas yra pasaulinio garso astrofizikas, nuolat keliauja po įvairius kraštus ir skaito paskaitas iš savo profesijos srities. Jis taip pat atlieka koncertus Anglijoje, Vokietijoje, Amerikoje, Lietuvoje. Nuotr. Robert Miksen

Algimantas Mackus

HERMETIŠKOJI DAINA

1.
[avilį nebelek,
medaus nebenešk,
bitele pilkoji;

koris išvalgytas,
avilys išdraskytas,
bitele pilkoji;
sudegink sparnus,
geluonį įleisk,
bitele pilkoji;

valandėlę gyvenk,
ir ramios tau mirties,
bitele pilkoji.

POKALBIS APIE NEGYVŲJŲ GIMIMĄ

Iškankintame plote
esu tamsus ir užtikrintas:
Dievas su mumis,
Gott mit uns.

Transcendentiška mėnulio šviesa
liaudiškai filosofuoja
ties užvertais saulūžės langais.

Užmigau amžinam
medaus mėnesiui su mirtimi.
Nepastebėta atėjo žiema,
nepastebėtas iškrito sniegas.
(Sninga, angele, sninga.)

Žiema — tai laikas gimdyti,
tai laikas iškankintame plote,
tai laikas mėnesių šaltįje
svetimų sezonų ir kūnų
artėjančią šilimą
jausti ir justi.

(Ar negyvi vaikai
nereikalingi tikėjimo, angele?
Ar negyvi vaikai
nereikalingi pasakų?)

Iš atsargos pašaukti —
Gott mit uns —
būriuojasi angelai.

Neorąmentuotos kalbos generacija

Arūnas Žilys Kalifornijoje

Kiekviena maloni kultūrinė staigmena — jei tik tinkamai pagarsinta — susilaukia malonaus atgarsio. Net ir Pietų Kalifornijos plačiai išsidėsčiusiose lietuviuose. Štai ir Lietuvos dailininko Arūno Žilio tapybos parodos atidarymą „Bergamot Station Art Center“ BGH galerijoje, Santa Monikoje gruodžio 11 d. vakare žiūrovų suvažiavo lyg i kokią estrados žvaigždės koncertą. Net iš atokiausių vietovių. Daugiausia jaunesnio amžiaus lietuvių, šiaip labai retai pasirodantių parapijos salės renginiuose.

Prie atgarsio sėkmės prisidėjo šeštadienio radijo laidos ir parapijos laikraštėlis. Vis dėlto didžiausias nuopelnas tenka naujai žiniasklaidos priemonei, vadinamai „interneto svetainei“ — www.lan-gas.com ir jos kultūriniam padaliniiui „Art Symposium“. Iš šios gaivos versmės daug kas gavo kvietimus paštu. Juose parodos organizatorė Laisvė Laurinkus nurodė būsimą įvykio svarbą lietuvių išeivijos kultūriniam gyvenime. Tai pirmasis Lietuvos dailininkas, kurio darbai bus eksponuojami „Bergamot Station Art Centre“. Paroda veikė iki 18 d.

Taigi debiutas! Bergamot meno centras formaliai įsteigtas 1995 metais anksčiau buvusios troleibusų stoties teritorijos pastatuose. Čia susitelkė maždaug 30 galerijų. Atsikėlė ir Santa Monikos miesto meno muziejus. Bus statomi du „Mark Taper Forum“ teatrai: didelis ir mažas. Bergamoto (ten augusio vaismedžio žiedo pavadinimas) populiarius dideja. Galerijose rodomas bet kokio žanro tik originalus, tik itin naujoviškos pakraipos menas. Gali čia pamatyti ir keisčiausių instaliacijų ir naujų Frank Stellos ar David Hockney šedevrų. Šalių nuomavimas nėra pigus...

Arūnas Žilys, gimęs 1953 Vilniuje, mokėsi M. K. Čiurlionio meno mokykloje, baigė Valstybinę meno akademiją Vilniuje. Kaip rašoma „Art Symposium“ išleistame lakšte, jo stilius išsivystė juvelyrikos ir grafikos kuryboje. Turėjęs eilę parodų Europoje, Rusijoje ir JAV. Žilio darbų yra įsigiję muziejai, bankai, privatus kolekcionieriai. Šiuo metu Amerikoje jo paveikslai yra naudo-

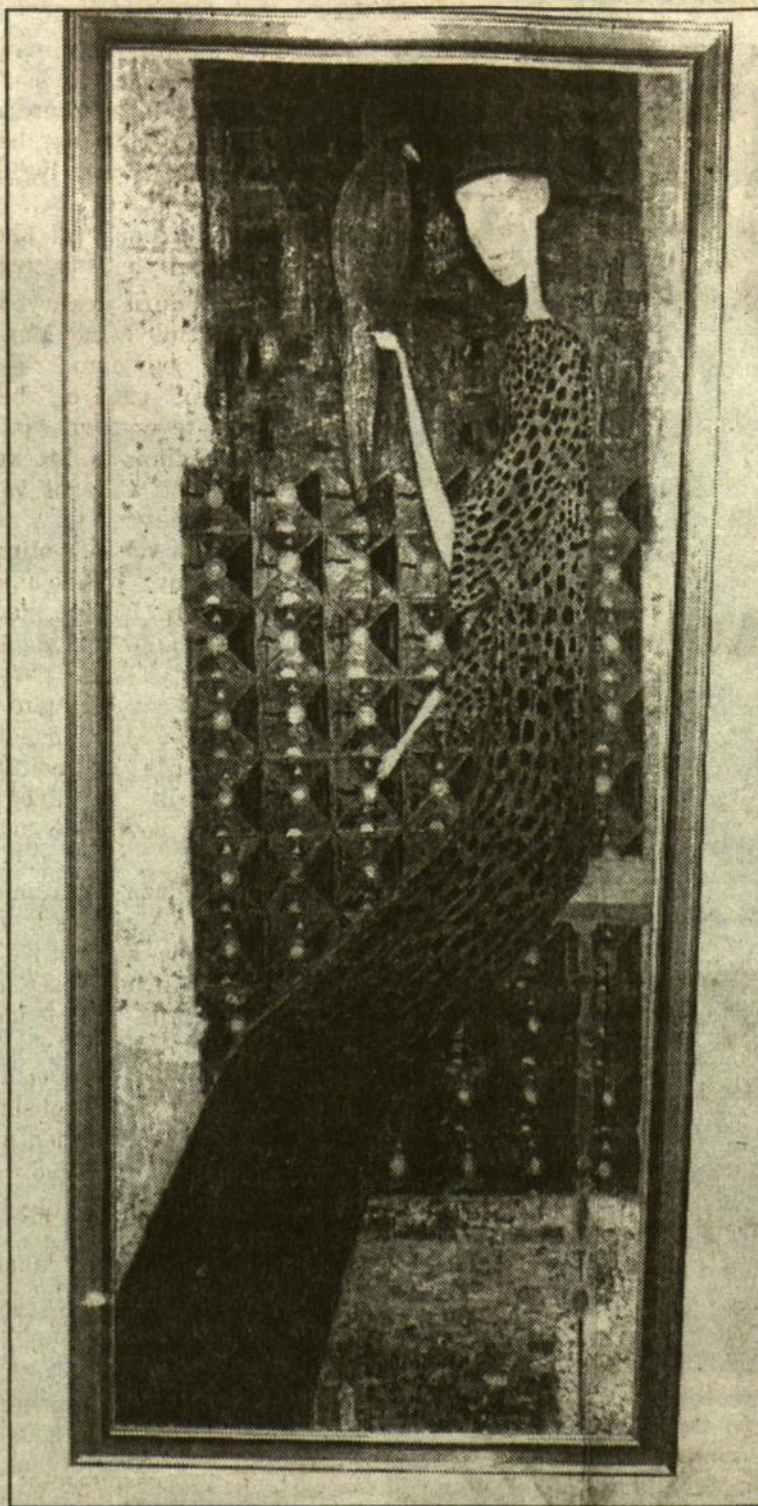
jami populiariuose TV vaidiniuose bei kino filmuose.

Koks mano išpūdis, susidūrus su Žilio paveikslais atidarymo vakarą? Archaiškai teigiamas. Kodėl archaiškai? O todėl, kad iš karto pasijutau, tarsi įžengęs į spalvingą senų laikų alegorijų knygą, savo mišlingomis iliustracijomis išjudinančią samonėje dar neišblėsusį vaikišką žavesį. Juk tie nežemiškai liauni pavidalai, su kūginėmis kepurėmis ar beretėmis, tie ilgasnapiai paukščiai, ant kurių jojama, o ypač tas prabangus, turiningas fono žėrėjimas, integraliai tapęs paveikslu esme. Šen ir ten samojis, būtent „Santuokoje“ dviejų švytinių galvų kepurės susipina į aukštą bendrą spiralę; „Klaidoje“ — ant paukščio joja žmogysta su paukščio galva, o paukštis su žmogaus galva. „Grybų žmonėse“ šypsnį sukelia veidų išraiškos. Kai kada siužetuose skoningai įterpiamas ornamentas, kad ir įspūdingame kūrinyje „Su raudonu paukščiu“ (60 x 24 colių).

Jei kas, kalbėdamas apie panašumus, mini austrų tapytoją G. Klimtą, man regis, gerokai prašau. Klimto žmonės, daugiausia moterys, yra sklidini erotinio realizmo. Pas Arūną Žilį nėra nei lašo erotikos, juo labiau realizmo. Nėra polinkio perkrauti vaizdą ekstravagantiška ornamentika. Estetinis glaustumas čia valdo ir piešinį, ir kolorito dermę, ir tų visų sudvasintų pavidalų būseną, sakytum, jų dalyvavimą vaizduojamoje situacijoje, tik su ilguose rūbuose slepiamų kūnų užuominom (be ypatingo dėmesio anatomijai), tik su paprasčiausiais veido bruožais. Visose kompozicijose nuosekliai išlaikomas lyrikai būdingas tylus santūrumas. Nėra to, ko nereikia. Tėra tik estetinė daug sakanti tyla. Tik meditacinis džiugesys matant ant sienų iškabintą poetišką magiją. Anot anglų poeto Samuel Colridge, „ne realybė, ne išimtis, ne melodija, bet magiška atmosfera“. Šalia kilnios rimties ir susikaupimo, pasamoneje tebeslypi keriančiai žaismingoji pasaulio dalis.

Todel, manau, šio prieškalėdinio įvykio organizatoriai Arūno Žiliaus parodai suteikė gan tinkamą motto „Feel the Joy“.

Pranas Visvydas

Arūnas Žilys, „Su raudonu paukščiu“.

Garbingų premijų laureatai

Prieš kelis metus įkurta Lietuvos Respublikos Seimo ir Lenkijos Respublikos Seimo narių Asamblėja įsteigė premijas asmenims už jų didelius nuopelnus, stiprinant lietuvių ir lenkų kultūrinį bendradarbiavimą. Viena premija skiriama labiausiai nusipelnusiam Lietuvos, kita lygiavertė premija — Lenkijos kultūrininkui ar visuomenės veikėjui.

Lapkričio pabaigoje Vilniaus universiteto Mažojoje aulėje įvykusiame abiejų kaimyninių valstybių seimų Asamblėjos posėdyje, dalyvaujant aukščiausioms Lietuvos ir Lenkijos seimų atstovams, tarp jų prof. V. Landsbergiui, Lietuvos ministrui pirmininkui Andriui Kubiliui, Liublino miesto prezidentui A. Pruszkowski, Vilniaus kultūrinei šviesuomenei, buvo paskelbti pirmieji Asamblėjos premijų laureatai. Jais tapo Bronys Savukynas (Lietuva) ir Jerzi Kloszowski (Lenkija).

Apibūdinamas Lenkijos laureatą prof. J. Kloszowski, Lenkijos Respublikos Seimo vicemarsalka J. Krol pažymėjo, kad tai žymus istorikas, Vidurio ir Rytų Europos istorijos tyrinėtojas. Vienas iš svarbiausių ir naujausių J. Kloszowski darbų — istorijos veikalas *Jaunesnioji Europa*. J. Krol pažymėjo, kad J. Kloszowski — Varšuvos sukilimo dalyvis, vienas iš Lenkijos visuomenės veikėjų ir kultūrininkų, kurie 1990 m. reikalavo Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės.

Draugo skaitytojams turbūt bus įdomu daugiau sužinoti apie Lietuvos pusės garbingos premijos laureatą, išeivijoje žinomo žurnalo *Kultūros barai* vyriausiąjį redaktorių Bronį Savukyną. Beje, sausio 3 d. jam sukanka 70 metų, bet jis tebėra jaunatviškai veiklus, sveikas, žvalus ir energingas.

Apibūdinamas B. Savukyną, Lietuvos Seimo pirmininko pav. A. Vidžiūnas jį pavadino laisvo proto žmogumi, mokslininku, kultūros organizatoriumi.

B. Savukynas — plataus žvilgsnio lingvistas, filologas, lituanistas, vertėjas. Jo mokslinės specializacijos: lietuvių ir baltų onomastika (kalbotyros šaka, tirianti tikrinius vardus), bendrinės kalbos norminimo ir funkcionavimo reikšmės, bendroji semiotika, baltų mitologija ir kultūros istorija. Yra paskelbęs apie 80 mokslo darbų. Apibūdinami laureatai B. Savukyną, mūsų kultūros žmonės galėtų dar pabrėžti jį būvus ir tebesant bemaž visų inteligentijos sambūrių dalyviu ir sielą. Nuo 1992 m. — B. Savukynas žurnalo *Kultūros barai* redaktorius, kartu su V. Kavoliu ir kitais Lietuvoje bei išeivijoje gyvenančiais intelektualais padariusį jį vienu geriausių ir populiariausių kultūrininkų leidinių. Jeigu dar mažai žinoma, apibūdinančio laureato asmenybę ir veiklą — tai B. Savukynas — dar ir lietuvių PEN centro, Lietuvių kalbos draugijos, Pasaulio lituanistų bendrijos narys, pasak Seimo pirmininko pavaduotojas A. Vidžiūnas, beje, turintis filologo-lituanisto kvalifikaciją.

Apibūdinamas B. Savukyno veiklą, stiprinant lietuvių ir lenkų kultūrinį bendradarbiavimą A. Vidžiūnas pabrėžė, kad jis yra Lietuvos ir Lenkijos Kultūros kūrėjų konferencijų iniciatorius, organizatorius ir Lietuvos delegacijos vadovas. Šios konferencijos jau buvo surengtos Lenkijos mieste Vygriuose (1997 m.) ir Druskininkuose (1998 m.). Šiose konferencijose analizuotos lietuvių ir lenkų tarpusavio sąveikos, atmetas ilgai tvyrojęs neigiamas požiūris

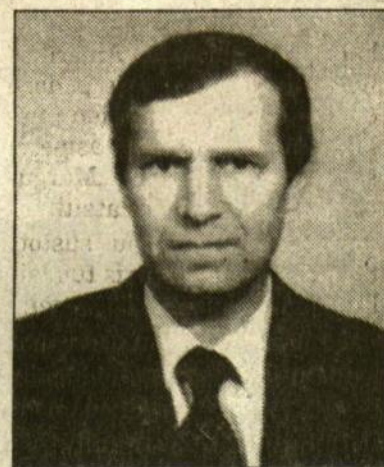
Valstybinės J. Basanavičiaus premijos laureatai

1999 metų valstybinė J. Basanavičiaus premija už etninės kultūros tyrinėjimus, skleidimą ir populiarinimą paskirta Juozui Kudirkai ir Juozui Vainai. Abu laureatus sieja paribio lietuvių etninės kultūros tyrinėjimai.

J. Kudirka — etnologas, habilituotas daktaras, visą gyvenimą tyrinėja lietuvių tautodailę ir papročius. Dirbdamas Lietuvos liaudies kultūros centre, žadino ir gaivino tradicinę liaudies kūrybą: rengė tautodailės tyrimo bei ugdymo programas, organizavo konferencijas, redagavo ir sudarinėjo straipsnių rinkinius.

J. Kudirka ne vien kėlė idėjas, bet ir praktiškai jas įgyvendino: nuo 1984 m. pradėjo organizuoti liaudies sportinių žaidimų dienas Šalčininkų r., Šalčininkuose atgaivino Motinos (1987 m.) ir Tėvo (1988 m.) dienų šventimą, tuo pradėdamas kaimo papročių žadino sąjūdį.

Kultūros darbuotojai žino J. Kudirkos papročių tyrinėjimo darbus — *Joninės, Užgavėnės, Velykų šventės, Vėlinės, Vilniaus verbos* (tyrinėjo jas 24 metus), *Lietuviškos Kūčios ir Kaledos, Papročiai ir kaimo kultūra* (pastarasis leidinys skirtas kaimo papročių atgaivimo metodikai). Iš Baltarusijoje esančių lietuviškų kaimų surinkta medžiaga apibendrinta leidinyje *Apso ir Pelešos lietuviškoji kultūra*.

Juozas Kudirka.

Lietuvių liaudies kūrybą J. Kudirka populiarino ir užsienyje. Liaudies kultūros centro išleistas *The Lithuanians: an ethnic portrait* paskelbtas „Internet“e, juo buvo naudojama si supažindinant su Lietuva Amerikos taikos korpuso narius.

J. Vaina gimė 1916 m. Vidugiriu k., Punske valsčiuje. Mokėsi Vytauto Didžiojo gimnazijoje Vilniuje, dvejus metus studijavo fiziką Vilniaus universitete, vėliau tęsė studijas Gdanskio politechnikos institute. Nuo 1956 m. gyvena Punske.

Seinai mūsų amžiaus pradžioje buvo svarbus lietuvių kultūros centras, jau anuomet čia buvo renkama tautosaka.

Po Antrojo pasaulinio karo vienu iš uoliausių šios srities darbininkų, taip pat entuziasingu etnografinės medžiagos

tybėms būdingus standartus“.

Niekas negincija, sakė Lietuvos Seimo pirmininko pavaduotojas A. Vidžiūnas, kad principinius šios deklaracijos teiginius suformulavo būtent Bronys Savukynas ir garsusis lenkų poetas, Nobelio premijos laureatas Czesław Miłosz. Vygrių ir Druskininkų konferencijos subūrė įtakingus Lietuvos ir Lenkijos intelektualus, kurie diskutuodami atmetė įsisenėjusius požiūrius vienu į kitus stereotipus, iškėlė ir palaikė atviros visuomenės principus. O istoriko Alfredo Bumblausko teigimu, B. Savukynas plati erudicija, oriai principinga ir kartu dialogiška laikysena, Vygrių ir Druskininkų konferencijose nulėmė konstruktyvų dialogą visais klausimais. O konstruktyvūs, ilgalaikiai, per visus sunkumus išliekantys santykiai, pasak A. Vidžiūno, tegali būti kuriami ant žmonių patikėjimo, mokslo, kultūros bei meno pamatų.

Algimantas A. Naujokaitis

rinkėjų tapo mokytojas Juozas Vaina. Jis užsibrėžė nuveikti kur kas daugiau negu jo pirmtakai ir savo gimtinėje gerus tris dešimtmečius rinko vietos žmonių dvasinės ir materialinės kultūros vertybes. Per tą laiką buvo sukaupta apie 7,000 vienetų tautosakos, aibė žodžių Lietuvių kalbos žodynui, per 2,000 vertingų materialinės kultūros pavyzdžių. Iš pastarųjų išaugo Punske krašto etnografinis muziejus, gausiai lankomas Lenkijos, Lietuvos ir kitų Europos šalių turistų. Muziejus tapo reikšmingu kultūros židiniu — čia vyksta pamokos, retų buities eksponatų atvyksta pasižūrėti etninės kultūros specialistai iš Lietuvos.

Užrašinėdamas Seinų krašto lietuvių dainas, kalendorinius papročius, J. Vaina apilankė per 300 pateikėjų. Suvartyti rinkiniai, išsifruoti tekstai buvo siunčiami Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros, Istorijos institutams. Seinų ir Punske tautosaka sudėliota į 475 psl. rankraštį, etnografiniai pasakojimai — į rankraštį *Seinija* (902 p.). Vertingiausia šių rinkinių medžiaga pateko į knygą *Nuo Punske iki Seinų*, išleista „Aušros“ leidyklos 1997 m. 1998 m. ta pati leidykla išleido antrą knygą, dalį, į kurią įdėta J. Vainos užrašyti atsiminimai, etnografiniai pasakojimai, dvarų ir kaimų istorijos.

Juozas Vaina.

J. Vainos užrašyta etnografijos, istorijos, kalbos medžiaga yra vertingas šaltinis Seinų — Punske krašto dvasinės kultūros tyrinėtojams. Išspausdinta knygos medžiaga tapo prieinama ne tik lietuvių bendruomenei Lenkijoje, bet ir Lietuvos regionų tyrinėtojams, etninės kultūros specialistams, kraštotyrininkams.

J. Vaina aktyviai dalyvauja lietuvių kultūrinėje veikloje, yra vienas didžiausių autoritetų sprendžiant lietuvių išlaikymo klausimus.

Irena Seliukaite
Kultūros gyvenimo,
1999 m., Nr. 29

POEZIJOS VAKARAI LONDONE

Gruodžio 2 d. naujai atidarytoje British Library vyko poezijos vakaras „Baltic Poets in London“ (Baltijos poetai Londone), kuriame savo eiles skaitė T. Venclova latvė V. Belševica, estas J. Kaplinskis ir švedas T. Transtomeris. Tai pirmasis Baltijos šalių ir Švedijos poezijos vakaras Londone. Kituose dvejose vakaruose dalyvavo jaunesnės kartos poetai: E. Aisanka, G. Godinšas (Latvija), D. Kareva (Estija) ir A. K. Palm (Švedija).

Poezijos skaitymams Londone anglų kalba išleista latvių poeto ir vertėjo Jurio Kronbergo antologija „Baltic Poets“, kurioje pristatyta aštuonių Baltijos regiono poetų kūryba.

Poezijos vakarai surengti Švedijos instituto Stokholme bei Švedijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos ambasadų Londone pastangomis.

„K.G.“, 1999, Nr. 29

Arūnas Žilys prie savo aliejinio paveikslų „Klaida“.

Lietuvos ir Lenkijos seimų Asamblėjos premijų laureatai. Iš kairės: Jerzi Kloszowski ir Bronys Savukynas. Nuotr. Algimanto Žiziūno

Leidiniai

TUKSTANTMEČIO KNYGA

Kaune esanti uždaroji akcinė bendrovė „Kraštotvarka“ pradėjo įgyvendinti projektą „Pažintis su Lietuva“. Tai šiuo pavadinimu lietuvių ir keliomis užsienio kalbomis pradėta leisti enciklopedinio pobūdžio knygų serija, supažindinanti su Lietuvos praeitimi ir šandiena.

Tikimės, kad savo tūkstantmetį sutinkančios Lietuvos istorinių įvykių apžvalga bei pažintis su mūsų valstybės ekonominiu ir kultūriniu gyvenimu, įžymiaisiais žmonėmis padės skaitytojams geriau suprasti lietuvišką kasdienybę trečiojo tūkstantmečio sutiktuvių išvakarėse, — sakė privatai iniciatyva, be valstybės paramos sudaryto projekto „Pažintis su Lietuva“ autorius ir vadovas Steponas Maciulevičius.

Neseniai knygynuose pasirodė bene svarbiausia šios serijos „Tūkstantmečio knygos“ pirmasis tomas (lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, lenkų ir rusų kalba).

Mazdaug ketvirtadali šios gražiai išleistos, didelės, 416 psl., knygos užimanti dalis prasideda glaustu, bet kvalifikuotu, Lietuvos istorijos išdėstymu, pradedant nuo pirmųjų gyventojų atsiradimo prie Baltijos krantų dešimtajame tūkstantmetyje prieš Kristų iki pastarųjų dienų. Glaustai, lakoniškai, bet nuosekliai ir ryškiai apžvelgiamos svarbiausios mūsų valstybės datos ir įvykiai.

Štai, pavyzdžiui, taip atrodo vienas paskutiniųjų: „1999 m. birželio 3 d. Seimas priėmė įstatymą pataisas, pagal kurį amerikiečių bendrovei „Williams“ buvo leista įsigyti 66 proc. didžiausio Lietuvoje privatizuojamo objekto — „Mažeikių nafta“ — akcijų.

Akcinės bendrovės vadovas Steponas Maciulevičius.

Kituose knygos skyriuose apibūdinama šandieninė Lietuvos santvarka, verslai, gamta, kultūra, mokslas, krašto apsauga, menas, religinės bendruomenės, kūrybinės sąjungos, žiniasklaida, sportas, valstybės valdymo institucijos, užsienio šalių ambasados, Lietuvos administracinis susiskirstymas. Taip pat supažindinama su sostine Vilniumi, visomis apskritimis ir rajonais.

Atskiras Tūkstantmečio knygos skyrius skirtas užsienio lietuviams. Atskirai apibūdinamos JAV, Argentinos, Australijos, Kanados, Vokietijos, Prancūzijos, Lenkijos, Didžiosios Britanijos ir visų kitų šalių lietuvių bendruomenės, jų organizacijos ir veikla. Ir vėl gausybė įdomių iliustracijų, tarp kurių ir 1996 m. Kūčių vakaras rašytojos Alės Rotos namuose, Santa Monica, Calif.

Dar vienas knygos privalumas: aprašant Lietuvos valdžios, kultūrinės įstaigos, teatrus, muziejus, bibliotekas,

kūrybines ir kitas sąjungas bei draugas, nurodomi jų tikslūs adresai, telefonai, faksai, elektroninis paštas, interneto puslapiai, kiti duomenys.

Skaitytojų dėmesį atkreips knygos skyrelis „Simtas žymiausių Lietuvos tūkstantmečio žmonių“. Leidėjai juos atrinko, išklaušę daugelio Lietuvos žmonių nuomones. Pasak leidėjų atstovo Vilniuje Jono Rudoko, kiekvienas turintis išsilaušusį asmenų, išeidamas iš gyvenimo, Lietuvai paliko ryškiausių savo darbų pėdsakus, „jų įtaka jaučiama ir dabar. Greta Didžiųjų Lietuvos kunigaikščių Mindaugo, Vytauto, pirmosios lietuviškos knygos autoriaus M. Mažvydo, K. Donelaičio, S. Daukanto, M. Valančiaus, J. Bielinio, L. Ivinskio, V. Kudirkos, J. Basanavičiaus, A. Smetonos, J. Lukšos, M. K. Čiurlionio, pristatomas M. Biržiška, A. Macėina, K. Škirpa, M. Alseikaitė-Gimbutienė, A. J. Greimas, V. Kavolis, kiti, išievoję atsidūrę, žymūs lietuviai.

Išleidus Tūkstantmečio knygos pirmąjį tomą pasirodys dar trys. Leidyklos atstovas Vilniuje J. Rudokas paaiškino, kad juose svarbiausia vieta užims visų Lietuvos apskričių smulkiausių administracinių padalinių — seniūnijų aprašymai. Jų Lietuvoje yra apie 500. Tai bus bene pirmasis leidinys Lietuvoje, nušviečiantis visas Lietuvos vietas, jų būdingiausius bruožus. Taigi, kiekvienas šių tomų skaitytojas atras savo gimtųjų vietų aprašymus, gales pažvelgti į jų vaizdus nuotraukose, žemėlapius, kitus duomenis.

Akcinė bendrovė „Kraštotvarka“ jau anksčiau yra išleidusi kai kurias kitas knygas iš serijos „Pažintis su Lietuva“. Lietuvių, anglų, vokiečių, rusų kalbomis jau parduvinėjama taip pat enciklopedinio pobūdžio, gausiai iliustruota stambi knyga *Švietimas, mokslas, naujos technologijos*. Šis leidinys smulkiau pristato Lietuvos švietimo, mokslo, verslo įmonių veiklą, galimybes ir perspektyvas. Kita knyga *Sportas* pateikia apibendrintą informaciją apie Lietuvos sporto istoriją, svarbiausius sportininkų laimėjimus, šalies ir pasaulio arenose, pristato komandas, sporto valdymo institucijas.

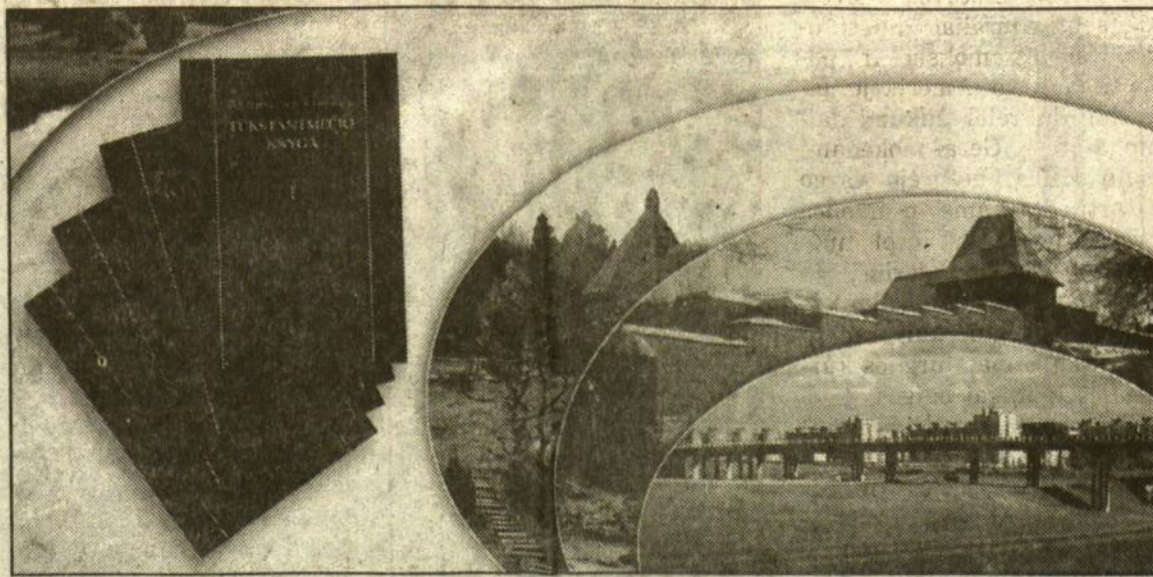
Įvairiomis kalbomis jau išleistos ir kitos šios serijos knygos — *Verslai, Turizmo paslaugos, lankytinos vietos*. Atskiras knygos anglų ir kitomis kalbomis skirtos Kaunui, Dūkų kraštui.

Keliomis kalbomis bus išleistas ir kitos serijos *Pažintis su Lietuva* knygos: *Kultūros paveldas, Gamtos vertybės, Poilsis Lietuvoje, Menas*.

Apie leidybos planus, bendradarbiavimą su užsienio lietuvių bendruomenėmis, knygų įsigijimą plačiau paaiškinama čia spausdinamame programos „Pažintis su Lietuva“ sumanytojo ir vadovo Stepono Maciulevičiaus rašinyje.

Tūkstantmečio knygą galima užsisakyti akcinėje bendrovėje „Kraštotvarka“. Pirmojo tomo kaina su persiuntimu — 49 USD paprastu paštu, 54 USD oro paštu. Iš anksto užsisakant visus 4 Tūkstantmečio knygos tomus jie kainuoja 190 USD. Čekį ir savo adresu siųsti Jonui Rudokui, Medėinos 23-80 2022 Vilnius.

Algimantas Antanas Naujokaitis

„MES NE PĖSTI, MES VAŽIUOTI“

Neseniai iš tevyinės atkeliavo didoka knyga, skirta Lietuvos dviračių sporto 75-čiui paminėti pavadinta — *Mes ne pėsti, mes važiuoti*. 348 puslapių turinčiame leidinyje autorė Marytė Marcinkevičiūtė įdomiai pristato dviračių sporto vystytą, labiau pasižymėjusius šios šakos žmones, kurių tarpe turime net pasaulio rekordininką. Ypač jų skaičius padidėjo paskutiniiais metais, kuomet vyrų pėdomis pasėkė ir Lietuvos moterys.

Knygoje apie save pasakoja patys dviratininkai: apie sportinį gyvenimą, įdomiausias lenktynes, pažeria linksmytės atsitikimų. „Su įžymiausiais plento ir treko meistrais susitikinėju jų namuose, sporto bazėse, Lietuvos sporto laikraščio redakcijoje, kurioje dirbu jau trisdešimt vienerius metus ir tiek pat laiko drauguju su dviratininkais, rašau apie jų laimėjimus, kartu išgyvenu nesėkmes“, — taip knygos įžangoje sako autorė, sporto žurnalistė M. Marcinkevičiūtė.

Čia skaitome ir apie pirmuosius dviračių sporto entuziasmus prieškarinėje Lietuvoje. Vienu tokių buvo Kestutis Bulota, kuris taip pat gerai žaidė krepšinį, ledo ritulį ir čiuožė. Jis 1928 metų žiemos olimpinėse žaidynėse Šveicarijoje dalyvavo čiuožimo varžybose.

Tačiau daugiausia vietos pašvęsta dabartiai, kuomet Lietuvos vyrai ir moterys (ypač jos), priklauso geriems užsienio profesionalų klubams ir turi galimybių skinti pergalės Lietuvai. Knygos pabaigoje randame nemažą duomenų apie mūsų dviračių sporto atstovų pasirodymus, kuriuos paruošė Algimantas Bertasius.

Knygoje randame medžiagos apie dabartines pasaulinio garso dviratininkes — Rasą Mažeikytę, Dianą Žiliūtę, seseris Rasą ir Jolantą Polikevičiūtes, Editą Pučinskaitę, Gitaną Grudytę bei vyrus — Raimondą Rumšą, Arūną Čepelę, Remigijų Lupeikį, Arūną Kasputį, Saulių Šarkauską ir kitus.

Autorė rašo, kad organizuoto Lietuvos dviračių sporto pradžia yra 1923-ji, kuomet įsikūrė Lietuvos dviratininkų sąjunga (LDS). Ji ėmė burti šios šakos entuziasmus, kurti taisykles, stebėti kitų valstybių sportininkų pasirodymus, rūpintis dviračių sporto bazės kūrimu. Dviračių sportas tada pradėjo plėsti savo geografiją. Entuziastų atsirado Klaipėdoje, Šiauliuose, Kybartuose, Tauragėje bei kitur.

1924 m. vykusiose Lietuvos dviračių pirmenybėse jau dalyvavo didokas dalyvių skaičius. Buvo rungtyniauta 20 km distancija, maršrutu Kaunas — Marijampolė — Kaunas. Lenktynes laimėjo J. Kremeris iš Kybartų. Ten pat vyko ir komandinės lenktynės, tarytum atranka Paryžiaus olim-

Knygos apie dviračių sportą Lietuvoje autorė Marytė Marcinkevičiūtė.

pinėms žaidynėms. Čia buvo atrinkti du dviratininkai: Isakas Anolika ir Juozas Vilpišauskas, kurie pirmieji Lietuvai atstovavo dviračių sportą olimpiadoje. Iš moterų tarpo tais metais vykusiose varžybose pirmąją laimėtoja buvo I. Pakarklytė (ji užėmė pirmąją 500 m nuotolio lenktynę).

Ir taip knygos einama iki šių dienų, kuomet dviračių sportas ir sportininkai jau yra pasiekę pasaulinį garso, iškovoję ne vieną pergalę tarptautinėse net ir pasaulio lygio varžybose. Šiuo metu daugiau pergalių šioje srityje laimi jau ne vyrai, bet merginos. Ir apie jas, kaip atrodė dar nemaža girdėsime ateityje, nes prieauglis yra nenėnas. O taip pat, reikia many, kad turėtų pozicijų neapleis vyrai.

Čia norisi bent trumpai pažvelgti į šios kgos autorę, Marytę Marcinkevičiūtę gimusi ir augusi Alyte, kur baigė II vidurinę mokyklą. Atstovavo Lietuvos moterų jaunimo ir suaugusių lengv. atletikos rinktinė, įvairiose amžiaus grupėse kartą tapdama Lietuvos čempione bei prizininke.

1974 m. baigė žurnalistiką Vilniaus universitete. Nuo 1967 m. iki šiol ba Lietuvos sporto laikraščio redakcijoje, būdama viena gausiausių patirties turinčių irto žurnalistų Lietuvoje. yra jos antroji parašyta kpa (pirmoji buvo apie krepio trenerį Vladą Garastą).

Edvairs Šulaitis

Czesław Miłosz.

NAUJAS FILATELISTŲ DRAUGIJOS ŽURNALAS

Filatelistų draugijos „Lietuva“ žurnalas Nr. 1999-1 (225). Vyr. redaktorius Jonas Variakojis; viršelio piešinys dail. Antano R. Šakalio; spausdino „Draugo“ spaustuvė.

Šio, kaip ir anksčiau išleistų, šio Filatelistų draugijos „Lietuva“ žurnalo turinį sudaro filatelija, numizmatika ir kitos, kolekcionieriams artimos, sritys. Nors žurnalas nemokamai siunčiamas visiems draugijos „Lietuva“ nariams, bet besidomintys gali kreiptis į administraciją šiuo adresu: Kazys Rožanskas, 3450 West 62nd Str., Chicago, IL 60629.

Žurnalas tikrai įdomus ir nefilatelistams, juo labiau, kad jame medžiaga pateikiama lietuvių ir anglų kalba (vertimai, ne vien jų santraukos). Šiame numeryje gausu nuotraukų, įvairių pašto ženklų bei vokių faksimilių (senųjų ir pačių naujausių iš Lietuvos), aprašymų, filatelijos naujienų apskritai ir kitos įdomios medžiagos. Žurnalas stambus — 100 psl., didelio formato, labai gražiai išleistas.

FILATELISTŲ DRAUGIJOS „LIETUVA“ ŽURNALAS NR. 1999-1 (225)

"LITHUANIA" PHILATELIC SOCIETY JOURNAL NO. 1 (225) 1999

YPATINGAS DĖMESYS ČESLOVUI MILOŠUI

World Literature Today, Autumn 1999. Celebrating Czesław Miłosz. Volume 73; No 4. Vyr. redaktorius William Rig-

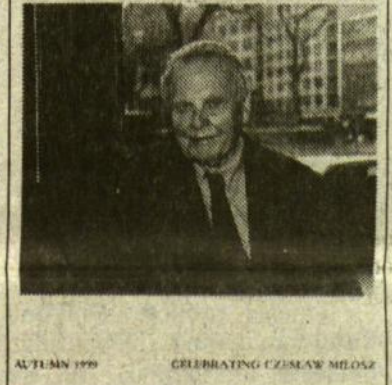
gan, administratorė Victoria Vaughn. Verta pastebėti, kad redakcinei kolegijai priklauso prof. Rimvydas Šilbajoris.

Didžioji šio, 836 psl., didelio formato žurnalo numerio dalis skiriama Česlovui Milošui (gimęs 1911 birželio 30 d. Seiteiniuose, Lietuvoje; neseniai Draugo šeštadieniniame priede buvo rašyta apie jo apsilankymą giminėje). Pateikiama Milošo biografijos chronologija, raštų bibliografija, poezijos vertimai ir įvairių autorių straipsniai apie Milošą.

Kita žurnalo dalis — įvairiomis kalbomis išleistų knygų recenzijos ar trumpesni paminėjimai. Tarp vokiečių, anglų, rusų, amerikiečių, net afrikiečių ir kitomis kalbomis leidinių, paminėtas Alfonso Nykos Niliūno *Dienoraščio fragmentai 1938-1970*; Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, Chicago 1998 (rašo Rimvydas Šilbajoris) ir Tomo Venclovos *Winter Dialogue* (recenzuoja Vyt Bakaitis).

Žurnalą World Literature Today leidžia University of Oklahoma, 110 Monnet Hall, Norman, OK 73069-9984. Metinė prenumerata 40 dol.

WORLD LITERATURE TODAY

NIJOLĖ RAŠO ATVIRUKAI

Nijolė Jankutė. *Atvirukai. Kelionių įspūdžiai*. Išleido Vydūno fondas Čikagoje 1999 m. Viršelis Jono Kuprio; knyga gausiai iliustruota įvairių vietovių, apie kurias rašo autorė, nuotraukomis. Spausdino „Draugo“ spaustuvė. Tiražas 500 egz.

Kažkada, kai lietuviai, atvykę į Ameriką po Antrojo pasaulinio karo, tik pradėjo kurtis ir kelionės po tolimas šalis nebuvo jų kasdienybės pirmumai, apie jas skaityti ir knygose, ir periodikoje buvo visiems įdomu. Ilgainiui skaitymą apie kitų keliones pakeitė savos patirtys. Tačiau Nijolės Jankutės kelionių aprašymai, spausdinti *Laiškuose lietuviams* ir *Drauge*, visuomet suilaukė ypatingo dėmesio. Jos gyvas, puošnus stilius, įdomūs pasakojimai, susikoncentravimas į lankomą vietą, jos istoriją, gamtą, žmones — praeitį ir dabartį — kuo mažiausiai dėmesio kreipiant į save, be matant pagaudavo skaitytojus. Kaskart, kai naujas Jankutės „atvirukas“ pasirodydavo mūsų periodikoje, pasipildavo prašymai, kad ji dažniau ir daugiau rašytų. O tai jau retas skaitytojų komplimentas.

Knygoje *Atvirukai. Kelionių įspūdžiai* N. Jankutė rašo apie Nilo pakrantes, Šventąją Žemę, Romą, Austriją, Vokietiją, Lietuvą, Australiją ir daug daugiau. Kiekvienas „atvirukas“ iliustruojamas būdingu nuotraukų pluoštu, kiekvienas pasižymi šmaikščiu, gyvu autorės įžvalgumu ir mokėjimu savo įspūdžius perduoti skaitytojui. Net ir patys apsilankę aprašomosiose vietose bus nustebinti, atradę

ATVIRUKAI

NIJOLĖ JANKUTĖ

tai, ko galbūt nepastebėjo, o nebuvusius pasakojimai sužadins nenumaldomą troškimą keliauti.

Knyga *Atvirukai. Kelionių įspūdžiai* gaunama *Draugo* knygynėlyje arba Vydūno fonde, 14911 E. 127th Str., Leimonte, IL 60439. Tai vienas įdomiausių ir nuotaikingiausių leidinių, pastaruoju metu išleistų šiapus Atlanto.

LIUANISTIKA SMANIJOS VERTSITĖ

Lithuanian Papers, vol. 13 — 1999. Lituanistinių studijų draugijos, veikiančios Tasmnijos universitete, metraštis. Redaktorius Algimantas P. Taškunas; redakcijos adresas: Post Office Box 777, Sandy Bay, Tas. 7006 (Australia). Spausdinamas kartą per metus, paprastai spalio ar lapkričio mėn., anglų kalba. Vieno numerio kaina JAV ir kitose valstybėse — 8 dol.; Australijoje — 7 dol.

Rodos, niekas negali būti toliau nuo Lietuvos, kaip Tasmnija, tačiau Tasmnijos universitete gyvai veikia, 1987 m. įsikūrusi, studentų draugija, pasivadinus Lietuvosistikos studijų draugijos (Lithuanian Studies Society) vardu. Jos *spiritus movens* ir širdis yra Algimantas P. Taškunas, prieš kiek laiko išleides ir lietuvių kalbą teršiančių svetimžodžių žodynelį (laida išsibagusi, planuojama išleisti naują, papildytą). Nors žurnalas *Lithuanian Papers* yra anglų kalba, jo medžiaga lietuviškomis temomis. Rašo ne tik lietuviai autoriai, bet ir kitataučiai. Yra medžiagos apie Lietuvos istoriją, dabartinį gyvenimą, pramonę, problemas; paminimas Baltijos kelio dešimtmetis, net ir prie Pasaulio centro Lemonte pastatytas paminklas lietuviams partizanams. Verta pažinti, kad ir lietuvių kalbos taršalai stipriai papeikiami Vidos Rudaitienės straipsnyje „Foreign Words in Modern Lithuanian“. Pateikiama nemažai pavyzdžių iš šiuo metu Lietuvos spaudoje randamų barbarizmų (pvz., *dileris, draivas, leiblis, marketingas, menedžmentas, krosvordas* ir pan.). Žurnalas 80 psl., knygos formato, viršelis papuoštas Vilniaus universiteto vaizdais.

